

European Centre for the Development of Vocational Training. (2022). *Entrepreneurial competence in vocational education and training in Latvia*. Cedefop research paper, № 85. <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/5585>

Gesellschaft für Nachhaltige Entwicklung mbH. (2024). Erneuerbare Energie Energiemanagement. <https://www.gne-witzenhausen.de/erneuerbare-energie-energiemanagement/>

Pan Polski. (2024). Спеціальність у сфері альтернативної енергетики. <https://panpolski.com.ua/uk/tehnikumy/alternatyvni-dzherela-energiyi/>

Ukrainian Clean Generation. (2023). Що варто знати сьогодні про ринок праці у сфері поновлюваної енергетики: проблеми працевлаштування та найму в галузі зеленої енергетики. <https://ucg.in.ua/article/shho-varto-znati-sogodni-pro-rinok-praczi-u-sferi-ponovlyuvano%D1%97-energetiki-problemi-praczevlashtuvannya-ta-najmu-v-galuzi-zeleno%D1%97-energetiki/>

— 90 —

УДК 37.01:338

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ І МЕТОДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Валерій Байдулін,
молодший науковий співробітник відділу
виховання і професійної кар'єри Інституту
професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0002-8176-4445>
e-mail: valbay@ukr.net

Анотація. У статті розглянуто деякі питання з модернізації і розширення діяльності з професійної орієнтації здобувачів професійної освіти, які мають першочергове значення для реструктуризації економіки з метою підвищення обороноздатності України в умовах воєнного стану.

Ключові слова: реструктуризація економіки, модернізація змісту і методів, професійна орієнтація, обороноздатність.

MODERNISATION OF THE CONTENT AND METHODS OF VOCATIONAL GUIDANCE FOR STUDENTS OF VOCATIONAL (VOCATIONAL AND TECHNICAL) EDUCATION

Valeriy Baidulin,

*Junior Researcher of the Department of
Education and Professional Career of the
Institute of Vocational Education
of the NAES of Ukraine*

Abstract. The article considers some issues of modernization and expansion of professional orientation activities for vocational education applicants, which are of paramount importance for the restructuring of the economy in order to increase the defense capability of Ukraine under martial law.

Keywords: Economic restructuring, modernization of content and methods, professional orientation, defense capability

Російська агресія завдає величезної шкоди економіці країни і призводить до того, що в багатьох регіонах підприємці та виробництва були змушені призупинити або повністю зупинити свою діяльність. Завдяки бойовим діям змінилася вікова, чисельна, географічна структура населення України. Відбувається поступова переорієнтація економіки на військові рейки. Військово-промисловий комплекс, оборонна промисловість повинні стати головним фундаментом економіки нашої держави.

У зв'язку із цим сучасність висуває високі вимоги до рівня професійної підготовки кадрів та актуалізують проблеми професійного зростання молоді, оскільки професійні наміри значної її частини найчастіше не відповідають потребам економіки. Сутність професійного спрямування майбутніх спеціалістів виявляється в необхідності подолання протиріччя між об'єктивно існуючими потребами суспільства і мілітарно спрямованого виробництва в збалансованій структурі кадрів і неадекватно сформованими суб'єктивними професійними прагненнями молоді. Тобто, за своїм призначенням, система професійної освіти повинна істотно впливати на раціональний розподіл трудових ресурсів, вибір життєвого шляху молоді, адаптації її до професії.

Підготовка сучасних робітничих кадрів є головною метою і основною умовою економіка воєнного періоду. Поява нових видів техніки і технологій призводять до змін вимог роботодавців щодо професійної діяльності робітників практично всіх професій.

Тому необхідність вирішення проблеми оновлення змісту і методів професійної освіти відповідно до потреб ринку праці в Україні, визначення, обґрунтування та впровадження механізмів забезпечення якості підготовки професійно мобільних та конкурентоспроможних робітників є надзвичайно актуальною.

В цьому завданні важливим є оновлення змісту і методів професійної орієнтації здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

Професійна орієнтація являє собою комплексну науково обґрунтовану систему форм, методів і засобів, спрямованих на забезпечення допомоги особистості в активному свідомому професійному самовизначенні та трудовому становленні.

Спираючись на Концепцію державної системи професійної орієнтації населення (Кабінет Міністрів України, 2025) змістовими напрямками функціонування професійної орієнтації є: професійна інформація – документовані або публічно оголошені відомості про трудову діяльність та її роль в професійному самовизначенні особи, інформація про стан, потребу і динаміку ринку праці, зміст та перспективи розвитку сучасних професій і вимоги до особи, форми та умови оволодіння ними, можливості професійно-кваліфікаційного зростання і побудови кар'єри, що спрямована на формування професійних інтересів, намірів та мотивації особи щодо вибору або зміни виду трудової діяльності, професії, кваліфікації, роботи; професійна консультація – організована взаємодія фахівця з професійної орієнтації та особи, яка отримує послугу, що спрямована на оптимізацію її професійного самовизначення на основі виявлення індивідуально-психологічних характеристик, особливостей життєвих ситуацій, професійних інтересів, нахилів, стану здоров'я та з урахуванням потреби ринку праці; професійний відбір – науково обґрунтована система заходів, що створює умови для встановлення професійної придатності особи до провадження конкретних видів професійної діяльності та посад згідно з нормативними вимогами і конкретним робочим місцем; професійна адаптація – науково обґрунтована система заходів, що забезпечує входження, оволодіння та досягнення особою професійної майстерності у конкретному виді

професійної діяльності на конкретному робочому місці (Пригодій, 2011).

Методами професійної орієнтації є комплекс засобів, способів і прийомів реалізації її завдань (Єгорова et al., 2014). Сутністю будь-якого методу чи форми проведення профорієнтаційної роботи здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти є розширення можливостей особистості у професійному виборі. За змістом і спрямованістю методи і форми профорієнтаційної роботи можна поділити на: а) інформаційно-довідкові; б) діагностичні; в) морально-емоційної підтримки; г) активізації професійного самовизначення; д) надання допомоги у конкретному виборі й прийнятті рішення щодо вибору професії. Інформаційно-довідкові методи і форми профорієнтаційної роботи вирішують свої завдання за допомогою: професіограм (важливо підбирати компактні і зрозумілі для сприйняття форми опису професій); довідкової літератури (за умови достовірності довідкової інформації); інформаційно-пошукових комп'ютерних систем (для оптимізації пошуку професій, навчальних закладів, вакансій тощо); професіографічних екскурсій, зустрічей із фахівцями; спеціальних лекцій, бесід, диспутів з питань вирішення проблеми вибору професії; профорієнтаційних уроків з учнівською молоддю як системи занять, а не як окремих заходів; різних фільмів і відеофільмів про професії; різних ярмарків професій і їх модифікацій, які показали свою ефективність у профорієнтаційній роботі з різними категоріями населення тощо. Діагностичні методи спрямовані на самопізнання особистості, виявлення й оцінку її індивідуально-психологічних особливостей, здібностей, інтересів, можливостей. До них відносяться: бесіди-інтерв'ю закритого типу (за чітко визначеними питаннями); опитувальники професійних інтересів, мотивації; опитувальники професійних здібностей; особистісні опитувальники; тести для діагностики індивідуально-психологічних особливостей; проєктивні особистісні тести; професійні проби у спеціально організованому навчальному процесі; використання різних ігрових і тренінгових ситуацій; пролонговане спостереження та ін. Методи морально-емоційної підтримки пов'язані з психологічною підтримкою особистості у ситуації вибору чи зміни професії, працевлаштуванні. Такі методи можуть використовуватися як в індивідуальній, так і в груповій формах. При їх використанні відбувається програвання в спеціальних процедурах складних моментів, пов'язаних з професійним самовизначенням, що призводить до впевненості особистості. До них

можна віднести: профорієнтаційні та професійно-консультаційні форми психотренінгів; «Клуби пошуку роботи» та їх найрізноманітніші модифікації, де на фоні сприятливої психологічної атмосфери вдається більш ефективно розглядати профорієнтаційні питання; свята праці, які підвищують престиж професій тощо. Методи активізації професійного самовизначення особистості озброюють її засобами для самостійних дій щодо вибору чи зміни професії, працевлаштування, планування, корегування та реалізації своїх професійних перспектив. До активізуючих методів професійного самовизначення можна віднести: профорієнтаційні ігри з учнівською молоддю; ігрові профорієнтаційні вправи; активізуючі профорієнтаційні опитувальники; ціннісно-сміслові опитувальники (головний акцент робиться на моральний бік професійного самовизначення) та ін. Методи надання допомоги особистості у конкретному виборі й прийнятті рішення щодо вибору чи зміни професії, працевлаштування забезпечують особистість різними схемами прийняття рішення, наприклад, схемою альтернативного варіанту вибору, уточнення професії, що вибирається, професійного навчального закладу, рівнів професійної підготовки.

Зважаючи на ситуацію, що склалася (бойові дії, зміна гендерної структури, чисельності, психологічного стану, можливостей брати участь у навчальному процесі здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти зміст і методи їх професійного орієнтування мають бути модернізовані та оновлені.

Зокрема, здійснювати накопичення, опрацювання, систематизацію відбір достовірних джерел інформації на сучасному етапі, потрібно майже повністю в інформаційному просторі, використовуючи засоби мережі Інтернет та штучного інтелекту, бо це дозволяє комплексно вирішувати завдання щодо організації цієї роботи (Радкевич & Пригодій, 2024). Адже тут знаходяться комплекси тестових методик, професіограми; словники професій та довідники навчальних закладів, кадрових агенцій, центрів зайнятості тощо, блоки засобів інтерактивного спілкування для забезпечення консультацій кваліфікованих спеціалістів; інформація щодо працевлаштування (база даних резюме та вакансій, законодавчі акти).

Щодо методів професійної орієнтації, то вони мають сприяти розвитку у майбутніх фахівців гнучкості, глибини, широти, самостійності і критичності мислення, пізнавальної активності, високого рівня розвитку ключових компетентностей. Цьому сприятиме застосування інтерактивних методів, заснованих на діалозі, кооперації

та співпраці всіх суб'єктів процесу. Це дасть змогу спроектувати практичні ситуації, що виникають у реальній професійній діяльності, сприяючи формуванню навичок, необхідних для майбутньої діяльності. У закладах професійної освіти найбільш зручними є наступне: дискусійні методи (діалог, групова дискусія, розбір практичних ситуацій), ігрові (дидактичні, творчі, ділові, рольові, організаційно-діяльнісні) і тренінгові (комунікативні тренінги, сенситивні тренінги, спрямовані на формування образної і логічної сфер свідомості) (Гриценко & Єршова, 2022).

На період воєнного стану, завдяки тому що оборонна промисловість створює замкнені цикли виробництва, де зростає попит на металургію, ІТ-галузь, логістику, фахову освіту з кібербезпеки, дронобудування та ін., маючи на меті зробити Україну максимально незалежною від постачання зброї від партнерів, модернізація методів та апгрейд змісту професійної орієнтації здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти на сферу оборони держави мають першочергове значення.

Список посилань

Кабінет Міністрів України. (2025). Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF%23Text#Text>

Єгорова, Є. В., Ігнатович, О. М., Кобченко, В. В., Литвинова, Н. І., Марченко, І. Б., Мерзлякова, О. Л., Синявський, В. В., Татаурова-Осика, Г. П., & Шевенко, А. М. (2014). *Професійна орієнтація: підручник* (Ред. О. М. Ігнатович). Імекс-ЛТД.

Радкевич, В. О., & Пригодій, М. А. (Ред.). (2024). *Інноваційна професійна освіта. Випуск 6(19). Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства: монографія*. ІПО НАПН України.

Пригодій, М. А. (2011). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів. *Вища освіта України*, 1(3), 388–395.

Гриценко, І. А., & Єршова, Л. М. (2022). Інтерактивні форми й методи підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. *Професійна педагогіка*, 1(24), 81-90. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.81-90>